

Gerd Leonhard

Technology vs. Humanity - The coming clash between man and machine,
Fast Future Publishing, 2016, 210 str.

Živimo u uzbuđljivom i pomalo zastrašujućem vremenu eksponencijalnih promjena, u kojem je najvažnije biti spreman za nepredvidljivu budućnost. Upozorava nas to ova knjiga poznatog švicarskog futurologa, govornika i savjetnika za budućnost, Gerda Leonharda čija tema je odnos ljudi i tehnologija. Pisana je čitkim stilom, u kojem autor koristi provokativna retorička pitanja i citate drugih mislioca, pisaca ili poznatih osoba kako bi naglasio svoje misli. Tehnologija je postala novom religijom, a trebala bi biti alat koji služi ljudima za povezivanje i osobni razvoj, a ne smisao života. Sve rutinske poslove ubrzo će preuzeti strojevi, te je pitanje što će biti s ljudima koji su ih dotad radili. Glavna tema knjige jest što je svrha tehnologije: profit (vlasnika) ili pomoć ljudima? Nekadašnja znanstvena fantastika postaje svakodnevnica, a ljudi nalik programiranim strojevima, koji će se u sljedećih 20 godina više promijeniti nego u proteklih 300. Najvažnije za budućnost je razvijati one tipično ljudske vještine suosjećanje, originalnost, uzajamnost i empatiju. Postoji jaz između onog što tehnologija može i što bi trebala napraviti kako bi to rezultiralo srećom ljudi. Baveći se gospodarskim blagodatima Interneta zaboravili smo etiku i vrijednosti. Nužna je i nova (digitalna) etika jer tehnologija nema etiku. Što će biti od nje ovisi od ljudi koji je koriste, jer strojevi ne razumiju i ne osjećaju! Leonhard se zalaže za nova digitalna ljudska prava da ostanemo čovjekom, budemo neučinkoviti (a ne strojevi), izvan mreže i stalnog nadzora i kontrole.

Prvo poglavlje „Prolog budućnosti“ upozorava da je krajnje vrijeme da razmislimo hoćemo li odustati od vlastitog života i slijepo se prepustiti globalnim tehnološkim tvrtkama - ili sačuvati svoju autonomiju i ravnotežu između tehnologije i čovječanstva. Spoj ljudi i tehnologija može biti nevjerovatan ali i prijeteći, i kreće se između Raja i Pakla ili je oboje. Pitanje više nije što tehnologija može (može sve), već bi li to trebala i zašto, te što je važnije, profit ili njezina svrha?

U 2. poglavlju „Tehnologija protiv nas“ Leonhard kaže kako tehnologija ne poznaje etiku, norme ili vjerovanja (moralno je neutralna sve dok je ne upotrijebimo). Što kada tehnologija napreduje eksponencijalno, a ljudi linearno? Gubimo li kontrolu ili smo je već izgubili? Živimo u kontroliranom svijetu, gdje nas stalno prate, ugrožavaju privatnost, anonimnost te krađu podatke... odnos nas i tehnologije je 90:10; 90% su nevjerovatne mogućnosti koje donosi tehnologija, a 10% problematične ili negativne posljedice. No, što ako tih 10% pređe u 50% negativnih? Računala će premašiti procesorsku snagu mozga do 2025., a do 2050. bi jedno računalo moglo dostići procesorsku snagu svih ljudskih mozgova. Zastrašujuće?

Poglavlje 3. govori o deset „megapromjena“: digitalizaciji, mobilnoj povezanosti, migraciji na zaslone, nestanku posrednika i izravnom pristupu svemu, transformaciji poslovanja, inteligizaciji (stvari postaju inteligentne i umrežene), automatizaciji, virtualizaciji (stvaranju digitalne verzije svega u oblaku), predviđanju (na temelju podataka i umjetne inteligencije) i robotizaciji. Ove promjene liče na evoluciju, međutim ne dešavaju se sekvencijalno, već nastaju simultano i brzo, te prelaze u ogromne (društvene) promjene. Internetska povezanost je novi kisik, računarstvo nova voda, a podaci nova nafta, odnosno valuta.

Poglavlje 4: „Automatizacija“ je zapravo središnje jer govori o najvećem izazovu tehnologije i humaniteta, a to je gubitak poslova. Tehnološke promjene i industrijska automatizacija u prošlosti su kreirale nove poslove, međutim umjetna inteligencija i strojno učenje ih smanjuju, te stvaraju nejednakosti u društvu. Milijuni vozača koji izgube posao zbog autonomnih vozila, neće preko noći postati web dizajneri. Isto tako umjetna inteligencija će ubrzo početi obavljati i smislenije poslove liječnika, novinara i sl. Kako će tada ljudi plaćati robu i usluge, i hoće li to dokinuti sadašnji koncept potrošnje kao temelja kapitalizma? Problem je što tehnologija poziva da zaboravimo sebe i postaje krajnji arbitar svega. Možemo joj se prepustiti i vjerovati ili ne. Stoga svi moraju surađivati i pozabaviti se etikom, kulturom i vrijednostima, inače će tehnologija postati svrhom naših života, umjesto da bude alat kojim će nam pomoći otkriti svrhu života. Dok ne bude kasno.

Poglavlje 5: “Internet nehumanih stvari“ ispituje izazove Interneta stvari, dominantnog narativa u digitalnoj transformaciji koju slijede tisuće korporacija. Ako je sve povezano, možemo otkriti nove istine, predviđati ili čak spriječiti neke događaje. Ukoliko se ostvare predviđanja, trebali bi ostvariti uštede od 30 do 50% u logistici i troškovima prijevoza; 30 do 70% na troškovima osobnog prijevoza; 40 do 50% ušteda energije, grijanja i hlađenja. Međutim, moramo paziti da i mi ne postanemo (povezane, a onda kontrolirane i manipulirane) stvari jer smo na nepoznatom teritoriju.

Šesto poglavlje govori kako sada svjedočimo magiji tehnologije koja koristi ljudima, koja međutim može dovesti do manije (ovisnosti) i otrova. Maslowljevu hijerahiju potreba sada nadopunjuju pametni telefoni i pristup Internetu (WIFI), što pak rezultira tehnološkom ovisnošću, njezinom prekomjernim korištenjem i društvenom neprilagođenošću. Inteligentni digitani asistenti (IDA) i prepoznavanje glasa koji se razvijaju to će još pojačati.

Poglavlje 7: “Digitalna pretilost - posljednja pandemija” je mentalno i tehnološko stanje u kojem se nagomilalo toliko prikupljenih podataka, informacija i medija da negativno utječu na zdravlje, sreću i život. Tehnologije koje nam olakšavaju život računaju na našu prirodnu lijenost, potrebu da nas drugi vole i čine nas ovisnima. Utječu na nas poput droge i zasipaju nas valovima dopamina, lajkova i ažuriranja prijatelja. I tu su dva problema: ta digitalna hrana je jeftina, svuda dostupna i nema vidljivih negativnih nuspojava i psiholoških upozorenja (npr. ovisnost o video igricama). I ne samo da smo pretili, nego i goli jer se svaki naš potez na Internetu prati i analizira, te tu digitalnu potrošnju treba ograničiti.

„Predostrožnost vs. Proaktivnost“ naslov je 8. poglavlja koje razmatra negativne strane napretka o kojima treba proaktivno promišljati i ograničiti ih prije no što se dese.

Poglavlje 9. „Odvajanje slučajnosti od sreće“ bavi se time kako bi tehnologija trebala služiti dobrobiti i sreći ljudi, ali ne hedonističkom užitku, već sreći koja služi stvaranju pravog okvira i smisla. Tehnologija može pomoći u užitku i postignućima, ali ne i u odnosima, interakciji s drugima i smislu. Iskustvo je vrednije no bogatstvo, a sreća se ne može kupiti, automatizirati niti postoji aplikacija za nju. Strojevi nemaju suosjećanje, osjećaj bivanja, etike, empatije ni smisla. Žive u oblaku nihilizma i uvijek su pojednostavljena, aproksimacije i simulacije, korisne, ali ne i realne.

Digitalna etika, 10. poglavlje govori kako etička pitanja rastu usporedo s napretkom, te treba odrediti etičke okvire za sve nove tehnologije koje se eksponencijalno razvijaju. Leonhard predlaže osnivanje Vijeća za globalnu digitalnu etiku koje bi uspostavilo norme i vrijednosti sekularne etike, koju strojno učenje ne bi moglo prevladati, i koje bi ograničilo i pratilo doseg i razvoj tehnologije, ali je pitanje tko će ga osnovati. Predlaže i Manifest digitalne etike i zaštite ljudskih prava, da se bude prirodan, neučinkovit, isključen, anonim i da se zapošljavaju ljudi umjesto strojeva. Ono što se tehnologijom ne smije činiti je provedba učinkovitost na račun humanosti i uklanjanje autoriteta ljudi, jer svrha i značenje moraju imati primat nad učinkovitošću i profitom, koji će nas učiniti objektima i ovisnima.

Pakao ili raj naziv je 11. poglavlja i između njih se kreće razvoj bliske budućnosti. Leonhard navodi niz predviđanje od hiperpovezanosti, algoritmi koji predviđaju i manipuliraju ponašanjem; života u oblaku; gubitku privatnosti i anonimnosti. Ljudi su slobodni promišljati, propitivati i stvarati, ali ih tehnologija stalno prati, proučava i nadgleda. Internet sve povezuje, i nas i naše misli pomoću moždanih interfejsa s ostalima. Svi uređaji su mobilni, kontrolirani glasom ili gestama, a računala nevidljiva. Svi su i sve je povezano, a offline je novi luksuz. Nema tajni, a najbolji posao je predviđanje i profiliranje jer je to zlatni rudnik za osiguranja, oglašivače, vlasti... gotovine nema a nova valuta su naši podaci... Kriminal i ratovi su digitalni, a umjetna inteligencija je nova vojska. Stotine milijuna ljudi su ostali bez posla, promijenila se logika rada, radi se manje i sa svrhom, a univerzalni temeljni dohodak je nužan. Konzumiramo samo ono što smijemo, a kompanije isporučuju personalizirane proizvode za svakoga. Slobodna volja i izbor privilegija su samo bogatih. Tehnologija i farmaceutika su se spojile pa živimo duže i liječimo se editiranjem gena, nanorobotima...

Posljednje poglavlje 12: „Vrijeme odluke“ autor tvrdi kako je vrijeme za usvajanje tehnologije - ne primjenu same tehnologije, već dublju integraciju, ali i razgraničenje tehnologije u ljudskom životu. Brojna etička, ekonomska, socijalna i biološka pitanja jednostavno neće čekati druge generacije. Vrijeme je da reguliramo masovnu primjenu tehnologije jednako kao ranije nuklearnu energiju. To treba postati jasno svima u društvu. Prošlo je vrijeme u kojem su se tehnolozi i tehnokrati bavili etikom jer njihov interes je profit.

Zaključak nije baš entuzijastičan. Idemo budućnosti koja je pod utjecajem tsunamija tehnološkog napretka, umjetne inteligencije (AI), robotike, uređivanja ljudskog genoma i ... Međutim, način na koji stvaramo svijet, naša etika, hoćemo li koristiti određenu tehnologiju ili ne, zakoni i propisi, temelje se na prošlim iskustvima, starim okvirima i linearnom razmišljanju. Ono što je „nekad radilo“ u starom svijetu koji napreduje linearno, ne vrijedi više u novom. Jedan od izlaza, osim poučavanja STEM područja, poučavanje je i ljudskih vještina (suosjećanja, originalnosti, uzajamnosti i empatije; *CORE* engl.), a kreativnost, razumijevanje, pregovaranje, mašta, emocije, propitivanje i intuicija bit će važnije no ikada, jer to strojevi ne mogu. Jesmo li (dovoljno) svjesni? Hoćemo li uspjeti ili će nas tehnologija „pojести“?